

UMHVERFISSKÝRSLA

MEÐ BREYTINGU Á AÐALSKIPULAGI DJÚPAVOGSHREPPS 2008 - 2020

Breytt lega Hringveggar um Berufjarðarbotn - veglína Z

TGJ

TEIKNISTOFA GUÐRÚNAR JÓNSDÓTTUR

TJARNARGÖTU 4 101 REYKJAVÍK SÍMI 5627750 TGJ@TGJ.IS WWW.TGJ.IS

UMHVERFISSKÝRSLA

MEÐ BREYTINGU Á AÐALSKIPULAGI DJÚPAVOGSHREPPS 2008 - 2020

Breytt lega Hringveggar um Berufjarðarbotn - veglína Z

25. júní 2015 ásamt viðbótum dags.

14. júlí 2015

7. september 2015

29. september 2015

12. október 2015

TGJ

TEIKNISTOFA GUÐRÚNAR JÓNSDÓTTUR

TJARNARGÖTU 4 101 REYKJAVÍK SÍMI 5627750 TGJ@TGJ.IS WWW.TGJ.IS

Efnisyfirlit

Samantekt	4
1. Inngangur	5
1.1 Tillaga að breytingu á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020	8
1.2 Kynning og samráðsaðilar	8
2. Tengsl við aðrar áætlanir	9
3. Forsendur	9
3.1 Landslag	9
3.2 Gróðurfar	10
3.3 Fuglar	10
3.4 Vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru.....	11
3.6 Fornminjar	12
3.7 Hljóðvist.....	12
4. Umhverfismat	12
4.1 Helstu leiðir við gerð umhverfismats	13
4.2 Yfirlit yfir umfang og efni umhverfismatsins.....	13
4.3 Umhverfispættir og áhrif	13
4.4 Viðmið umhverfisáhrifa	13
4.5 Aðferð og framsetning.....	14
4.6 Mat á umhverfisáhrifum.....	14
5. Greinargerð sveitarstjórnar skv. 9. gr. laga um umhverfismat áætlana nr. 105/2006.	16
6. Viðauki A – Grunnástand og viðmið.....	17

Samantekt

Í Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020, sem staðfest var 24. febrúar 2010, er lögð áhersla á að stofnvegakerfi innan sveitarfélagsins verði komið í gott horf hvað varðar gæði og öryggi. Núverandi veglína Hringvegur um Berufjarðarbotn var staðfest af Skipulagsstofnun 5. febrúar 2014 að undangenginni breytingu á þeirri veglínu sem staðfest var þegar Aðalskipulag Djúpavogshrepps 2008 - 2020 var fyrst samþykkt 24. febrúar 2010.

Í bréfi landeigenda Berufjarðar dags. 20. apríl sl. er skorað á sveitarstjórn Djúpavogshrepps að endurskoða umrædda veglínu og færa hana utar í fjörðinn. Í ljósi þess að í fyrsta skipti voru allir landeigendur fyrir botni Berufjarðar sammála um fyrirhugaða legu vegarins, samþykkti sveitarstjórn á fundi sínum 11. júní sl. að gera breytingu á aðalskipulagi í þá veru að Hringvegur um Berufjarðarbotn fylgi veglínu Z í stað núgildandi veglínu.

Hér á eftir er aðdraganda breytingarinnar lýst, sem og framkvæmdinni og forsendum á fyrirhuguðu framkvæmdarsvæði, þ.e. landslagi, gróðurfari, fuglum, vatnalífi, lífríki í fjörum og á leirum, fornleifum og hljóðvist.

Við mat á umhverfisáhrifum breytingarinnar var litið til áhrifa vegagerðar á landslag, gróðurfar, fugla, vatnalíf í fjöru og leiru, fornminjar og hljóðvist. Með þeirri breytingu á aðalskipulagi sem hér er til umfjöllunar má ætla að ný veglína verði meira áberandi í landslaginu en áður og muni neikvæðari áhrif á ásýnd svæðisins en fyrri veglína. Sömuleiðis má víst telja að breytingin hafi neikvæðari áhrif á fuglalíf og lífríki í fjöru og leiru en fyrri veglína. Til að vinna gegn neikvæðum áhrifum nýrrar veglínu verður að leitast verið eftir að fella hana sem best að landi og að lögð verði áhersla á að skerða óraskað land sem minnst, sýna aðgæslu þar sem unnið er í grennd við Berufjarðará, fjöru og leiru og græða upp svæði sem raskast eftir því sem við á. Neikvæð áhrif breytingarinnar á fornminjar eru talin vera óveruleg og víst má telja áhrif breytingarinnar á gróðurfar muni verða jákvæð þar sem minna flatarmál gróins lands fer undir veginn. Þá má gera ráð fyrir að færsla veglínunnar dragi úr hávaða frá umferð fyrir íbúa í Berufirði og Hvannabrekku.

Sé litið til markmiða sveitarstjórnar Djúpavogshrepps um eflingu byggðar, atvinnu og öryggis er uppbygging Hringvegur um Berufjarðarbotn nauðsynleg til framtíðar litið.

1. Inngangur

Í Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020¹ kemur fram að innan sveitarfélagsins sé ástand Hringvegur í þokkalegu horfi en bundið slitlag vantar þó enn á 8,3 km kafla um Berufjarðarbotn². Í matsskýrslu³ sem Vegagerðin lagði fram í mars 2011, þar sem samtímis voru metin umhverfisáhrif Axarvegur, Hringvegur í Skriðdal og Hringvegur um Berufjarðarbotn, kemur fram að vegurinn kljúfi jarðirnar Hvannabrekku og Berufjörð að endilöngu og á honum séu krappar beygjur, brattar brekkur og einbreið brú, auk þess sem hæðarlega vegarins sé mjög slæm og umferðaröryggi ábótavant.

Í Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020, sem staðfest var 24. febrúar 2010, er lögð áhersla á að stofnvegakerfi innan sveitarfélagsins verði komið í gott horf hvað varðar gæði og öryggi, svo sem með lagningu bundins slitlags á malarköflum og afnámi einbreiðra brúa. Til að mæta þessum markmiðum var í skipulaginu sýnd breytt lega Hringvegur um Berufjarðarbotn. Þar var gert er ráð fyrir legu vegarins milli fjöru og bæjarstæðis í Berufirði I-II, um Staðareyri frá vestri til austurs uns hann sameinast núverandi Hringvegi í landi Hvannabrekku. Í aðalskipulaginu var mörkuð sú stefna að Hringvegur um Berufjarðarbotn tengist fyrirhuguðum Axarvegi með T-vegamótum, þar sem Axarvegur er ráðandi vegur.

Í kjölfar viðræðna Djúpavogshrepps og landeigenda^{4, 5} var gerð breyting á þágildandi aðalskipulagi er varðaði legu Hringvegur um Berufjarðarbotn. Fól breytingin í sér að veglína Hringvegur var færð utar, tengdist Axarvegi með T-vegamótum í stöð 21070, þveraði ósasvæði Berufjarðarar og lá þaðan í/eða nærri fjöru til norðurs að stöð 17200 í landi Hvannabrekku⁶. Aðalskipulagsbreytingin var staðfest af Skipulagsstofnun 5. febrúar 2014⁷.

Í bréfi landeigenda í Berufirði, dags. 20. apríl 2015 er núgildandi veglínu Hringvegur um Berufjarðarbotn harðlega mótmælt og skorað á sveitarstjórn Djúpavogshrepp að breyta legu hennar. Telja landeigendur að með núgildandi veglínu muni aðgengi að fjörum bæði fyrir fólk og bústofn tapast, fornminjar fari undir veg, netaveiði leggjast af og fuglalíf raskast. Leggja landeigendur til að vegurinn verði færður utar í fjörðinn til að draga úr hávaða og ónæði frá umferð. Í því skyni, sem og til að stytta Hringveg um Austfirði, vilja landeigendur að vegurinn verði lagður „samkvæmt tillögu Q eða Z⁸, eða svo langt út í firðinum sem Vegagerð ríkisins telur mögulegt“. Þá leggjast landeigendur gegn því að Hringvegur um Berufjarðarbotn tengist Axarvegi með T-vegamótum.

¹ Sjá kafla 3.7.1 í greinargerð aðalskipulagsins.

² Helga Aðalgeirsdóttir, Magnús Björnsson og Sóley Jónasdóttir. Axarvegur (939), Hringvegur (1) í Skriðdal og Hringvegur (1) um Berufjarðarbotn. Mat á umhverfisáhrifum - Matsskýrsla. Vegagerðin, mars 2011.

³ Helga Aðalgeirsdóttir, Magnús Björnsson og Sóley Jónasdóttir. Axarvegur (939), Hringvegur (1) í Skriðdal og Hringvegur (1) um Berufjarðarbotn. Mat á umhverfisáhrifum - Matsskýrsla. Vegagerðin, mars 2011.

⁴ Mannvit verkfræðistofa. Minnisblað - Hringvegur (1) í Berufjarðarbotni. Dags. 3. október 2013. Viðar Jónsson.

⁵ Vegagerðin - tölvupóstur frá Helgu Aðalgeirsdóttur dags. 30. september 2013.

⁶ Breyting á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020. Breytt lega Axarvegur (veg lína G) milli Háubrekku og Reiðeyrar, breytt lega Hringvegur um Berufjarðarbotn milli stöðva 21070 og 17200, og staðsetning nýu nýrra efnistökusvæða í landi Berufjarðar. Dags. 20. maí 2013 (síðast uppfærð 10. janúar 2014).

⁷ Skipulagsstofnun - Staðfesting breytingar á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020, breytt lega Axarvegur og Hringvegur um Berufjarðarbotn og nýu nýjar námur, dags. 5. febrúar 2014.

⁸ Tillögur Q og Z voru meðal fimm veglína sem Vegagerðin gerði tillögur að um Berufjarðarbotn og lagt var mat á í fyrrgreindri matsskýrslu Vegagerðarinnar frá mars 2011.

Bréfið markaði tímamót í máli þessu því þar voru allir landeigendur Berufjarðar, í fyrsta skipti, sammála um val á veglínu Hringvegur um Berufjarðarbotn⁹. Þar með hafði náðst samhljóða niðurstaða hjá öllum landeigendum fyrir botni Berufjarðar, þ.e. landeigenda Berufjarðar og Hvannabrekku. Í ljósi þeirrar niðurstöðu samþykkti sveitarstjórn Djúpavogshrepps á fundi 7. maí 2015 að fela oddvita og sveitarstjóra að ræða við Vegagerðina um mögulega breytingu á núgildandi aðalskipulagi. Á fundi sveitarstjórnar 11. júní 2015 var samþykkt að gera breytingu á aðalskipulagi í þá veru að Hringvegur um Berufjarðarbotn fylgi veglínu Z¹⁰ í stað núgildandi veglínu. Í bókun sveitarstjórnar segir: „Með vísun til bréfs landeigenda Berufjarðar dags. 20. apríl 2015 er ljóst að allir landeigendur við botn Berufjarðar hafa nú, í fyrsta sinn, komist að sameiginlegri niðurstöðu er varðar veglínu um Berufjarðarbotn. Í trausti þess að undirritun og yfirlýsing landeigenda í áðurgreindu bréfi standi, fellst sveitarstjórn Djúpavogshrepps á breytingu á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020 í þá veru að í stað núgildandi veglínu sem staðfest var af Skipulagsstofnun 5. febrúar 2014, muni veglína verða færð til þess sem merkt er Z í matsskýrslu Vegagerðarinnar frá mars 2011, þó með þeim fyrirvara að hnika gæti þurft veglínunni eitthvað lítilsháttar þegar niðurstöður rannsókna Vegagerðarinnar sem nú fara fram á framkvæmdarsvæðinu, liggja fyrir.“

Í fyrrgreindri matsskýrslu kemur fram að upphaf veglínu Z sé í grennd við Reiðeyri og að veglínan þveri Berufjörð á grjótvörðum fyllingum á um 0,88 km löngum kafla. Á um 220 m kafla mun veglínan fara yfir leirur í botni fjarðarinnar. Þá er gert ráð fyrir að við stöð 400 verði byggð a.m.k. 50 m löng brú¹¹, sem mun tryggja full vatnsskipti sjávarfalla og óhindrað rennsli Berufjarðarar til sjávar. Þá kemur fram í bréfi Vegagerðarinnar dags. 24. ágúst 2015¹² að brúarop sé miðað við straumálag en ekki vatnsskipti. Miðað sé við straumhraða 2,0 m/sek og sú viðmiðun leiði til mun stærra brúarops en þarf til að tryggja óbreytt vatnsskipti. Norðan við fjörðinn kemur veglínan á land rétt innan við Staðareyri og á landi mun hún fylgja eyrinni að utanverðu, þar sem undirlag er flöt árkeila Svartagilslækjar. Veglínan mun svo falla saman við núgildandi skipulagslínu í nágrenni Stekkalækjar.

Í álitni Skipulagsstofnunar dags. 15. apríl 2011 segir að veglína Z „komi til með að hafa verulega neikvæð áhrif á landslag og ásýnd svæðisins vegna umfangs vegar og varanleika áhrifa“. Ennfremur segir í álitinu að stofnunin telji að veglínan muni hafa „verulega neikvæð og óafturkræf áhrif á leirur og fugla“.

⁹ Fundargerðir frá fundum landeigenda Berufjarðar og fulltrúa sveitarfélagsins dags. 19. febrúar 2010 og 28. október 2014 sýna ólíkar áherslu landeigenda varðandi val á umræddri veglínu.

¹⁰ Helga Aðalgeirsdóttir, Magnús Björnsson og Sóley Jónasdóttir. Axarvegur (939), Hringvegur (1) í Skriðdal og Hringvegur (1) um Berufjarðarbotn. Mat á umhverfisáhrifum - Matsskýrsla. Vegagerðin, mars 2011. Vegagerðin uppfærði veglínuna 18. júní 2015 og sendi oddvita Djúpavogshrepps 22. júní 2015.

¹¹ „Skv. frumhönnun frá 2010 á leiðum um Berufjarðarbotn var gert ráð fyrir 50 m langri brú á veglínu Z m.v. full vatnsskipti undir brúna. Lengd brúar gæti e-ð breyst við frekari hönnun og nákvæmari dýptarmælingar.“ Vegagerðin - tölvupóstur frá Sveini Sveinssyni dags. 22. júní 2015.

¹² Vegagerðin - Viðbrögð Vegagerðarinnar við umsögn Umhverfisstofnunar um leið Z um Berufjarðarbotn, umsögn frá 10.08.2015. Tölvupóstur frá Kristjáni Kristjánssyni.

Líkt og kemur fram í umhverfisskýrslu sem fylgdi síðustu breytingu á veglínu Hringvegur um Berufjarðarbotn¹³, er sveitarstjórn Djúpavogshrepps fyllilega meðvituð um neikvæð áhrif breyttrar veglínu um Berufjarðarbotn. En líkt og áður, er tilgangur breytingarinnar að koma til móts við sjónarmið landeigenda á svæðinu. Þannig vonast sveitarstjórn, að fengnu samráði við Vegagerðina, að komast megi hjá margvíslegri óvissu sem gæti fylgt eignarnámi sem að öllu óbreyttu liggur fyrir.

Með vali sínu á veglínu Z um Berufjarðarbotn ítrekar sveitarstjórn jafnframt þá stefnu sem kemur fram í Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020 að Axarvegur verði ráðandi vegur til framtíðar enda felur leiðin í sér 61 km styttingu á vegalengdinni milli Djúpavogs og Egilsstaða ef miðað er við akstur um Breiðdalsheiði, en um 71 km ef ekið er um firði. Niðurstöður umferðarkönnunar Vegagerðarinnar¹⁴ renna stoðum undir stefnu sveitarfélagsins því þar kemur fram að „*ef vegurinn yfir Öxi yrði bættur mætti álykta að meðalumferð um hann árið 2008 hefði getað orðið um 160 (bílar/sólarhring). Á sama hátt mætti einnig áykta að meðalumferð um norðanverðan Berufjörð hefði getað orðið um 70 (bílar/sólarhring)*“. Hins vegar má ætla að hægt verði að hanna gatnamótin með þeim hætti að umferð um þau geti gengið með greiðlegum hætti.

Engar breytingar eru áformaðar hvað varðar fjölda og stærð efnistökusvæða í tengslum við þá breytingu á legu Hringvegur um Berufjarðarbotn sem hér er til umræðu¹⁵.

¹³ Breyting á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020. Breytt lega Axarvegur (veg lína G) milli Háubrekku og Reiðeyrar, breytt lega Hringvegur um Berufjarðarbotn milli stöðva 21070 og 17200, og staðsetning nýrra efnistökusvæða í landi Berufjarðar. Staðfest 5. febrúar 2004.

¹⁴ Friðleifur Ingi Brynjarsson. *Berufjörður - Umferðarkönnun 2008 - fimmtudaginn 17. júlí, laugardaginn 19. júlí.* Vegagerðin, febrúar 2009.

¹⁵ Vegagerðin - *Viðbrögð Vegagerðarinnar við umsögn Umhverfisstofnunar um leið Z um Berufjarðarbotn, umsögn frá 10.08.2015.* Tölvupóstur frá Kristjáni Kristjánssyni.

1.1 Tillaga að breytingu á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020

Gildandi Aðalskipulag Djúpavogs-hrepps 2008 - 2020 var staðfest af umhverfissráðherra 24. febrúar 2010 og breyting á aðalskipulagi vegna Hringvegjar um Berufjarðarbotn var staðfest af Skipulagsstofnun 5. febrúar 2014.

Viðfangsefni þeirrar tillögu að breytingu á gildandi aðalskipulagi sem hér er til umræðu, er færsla Hringvegjar um Berufjarðarbotn frá núgildandi veglínu yfir í veglínu Z¹⁶ (sjá Kort 1).

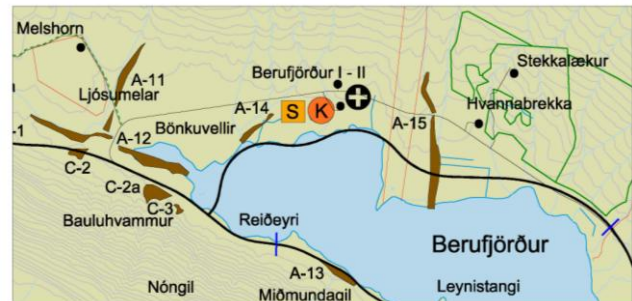
1.2 Kynning og samráðsaðilar

Kynningarfundur fyrir íbúa og hagsmunaaðila vegna breytingar á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020 var auglýstur á heimasíðu Djúpavogshrepps og fundarboð sent inn á hvert heimili í sveitarfélaginu. Fundurinn var haldinn í Djúpinu á Djúpavogi 25. júní 2015 og hann sóttu um 35 manns. Fulltrúi TGJ Teiknistofu Guðrúnar Jónsdóttur kynnti og lagði fram lýsingu á breytingunni dags. 25. júní 2015. Veittur var frestur til og með 10. júlí 2015 til að skila ábendingum við lýsinguna. Engar ábendingar komu fram. Í framhaldi fól sveitarstjórn á fundi 14. júlí 2015 sveitarstjóra að senda lýsinguna til umsagnar til eftirfarandi stofnana og var hún send þeim 15. júlí 2015:

- Skipulagsstofnun. Umsögn dags. 23. júlí 2015.
- Minjastofnun. Umsögn barst 28. júlí 2015.
- Umhverfisstofnun. Umsögn dags. 10. ágúst 2015.
- Vegagerðin. Umsögn dags. 20. júlí 2015.
- Veiðimálastofnun. Umsögn barst ekki.

Þá var 13. ágúst 2015 óskað eftir viðbrögðum Vegagerðarinnar við umsögn Umhverfisstofnunar. Svör frá Vegagerðinni bárust 24. ágúst 2015.

Fyrir breytingu:

Gildandi Aðalskipulag Djúpavogshrepps 2008 - 2020 m.s.br. fyrir breytingu, þ.e. lega Hringvegjar frá T-vegamótum við Axarveg í stöð 21070 í landi Berufjarðar að stöð 17200 í landi Hvannabrekku.

Eftir breytingu:

Tillaga að veglínu Z, þ.e. lega Hringvegjar frá T-vegamótum nærri Reiðeyri í landi Berufjarðar yfir á Staðareyri í landi Hvannabrekku.

Kort 1. Breyting á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020.

¹⁶ Vegagerðin. Hringvegur um Berufjarðarbotn. Yfirlitsmynd (veglinur 1u4-004/1u5-101). Dags. 18. júní 2015

Aðalskipulagsbreytingin ásamt umhverfisskýrslu var samþykkt á fundi sveitarstjórnar 29. september 2015. Tillagan ásamt umhverfisskýrslu var svo auglýst í Lögbirtingablaðinu og Fréttablaðinu 14. október 2013.

Helstu áfangar og tímasetningar skipulagsvinnunnar koma fram í töflu 1:

Tafla 1. Helstu áfangar og tímasetningar skipulagsvinnunnar

Verkþáttur	Dags.
Lögbundinn 6 vikna auglýsingafrestur hefst	14. okt. 2015
Lögbundnum 6 vikna auglýsingafresti lýkur	25. nóv. 2015
Endanleg samþykkt sveitarstjórnar	3. des. 2015*
Staðfesting Skipulagsstofnunar	30. des. 2016*

* Áætluð tímasetning

2. Tengsl við aðrar áætlanir

Aðalskipulagsbreytingin hefur ekki áhrif á aðrar skipulagsáætlanir en Aðalskipulag Djúpavogshrepps 2008 - 2020. Þá er breytingin í samræmi við þingsályktun um samgönguáætlun fyrir árin 2011 - 2022 en þar er gert ráð fyrir fjárveitingu vegna Hringveggar um Berufjarðarbotn á 2. tímabili.

3. Forsendur

3.1 Landslag

Berufjörður er nyrsti fjörður Djúpavogshrepps. Við sunnanverðan Berufjörð getur að líta eitt tignarlegasta og formfegursta fjall Íslands, Búlandstind (1069 m), hið hæsta sem rís beint úr sjó við Íslandsstrendur. Norðan við fjörðinn er fjallasýnin litrík, prýdd hvössum og fögrum eggjum og ríolftinnskot eru áberandi. Náttúrustofa Austurlands mat landslagið á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði í tengslum við umhverfismat Axarveggar (939), Hringveggar (1) í Skriðdal og Hringveggar (1) um Berufjarðarbotn.

Í skýrslu stofnunarinnar kemur fram að mikil fjölbreytni sé í landslagi á svæðinu, litrík fjöll, vel grónir hjallar með nokkuð háum og áberandi klettabeltum. Víða eru votlendi og tjarnir á hjöllumum. Þegar komið er niður bratta hjallana tekur við nokkuð flatlendi með votlendi bæði sunnan og norðan Berufjarðarár. Á flatlendinu einkennist landslag nokkuð af landbúnaði og þar liðast Berufjarðará friðsællega út í sjó. Leirur í botni Berufjarðar setja svip á landslagið. Í skýrslunni segir að vegagerð muni skemma heildarsvip leiranna ef veglína Z verði valin.

Í brekkum norðan Berufjarðarár er kjarr en svæðið sunnan ár er lítið raskað að stórum hluta nema votlendi hefur verið ræst fram. Vegur hefur legið um þetta svæði til margra ára með síaukinni umferð. Engu að síður myndar landslag svæðisins nokkuð samfellda heild, sem tengist heiðum og fjalllendi á báða bóga.

Í álitni Skipulagsstofnunar frá 15. apríl 2011 kemur fram lagning Hringvegar um Berufjarðarbotn skv. veglínu Z „*komi til með að hafa verulega neikvæð áhrif á landslang og ásýnd þessa svæðis vegna umfangs vegarins og varanleika áhrifa*“.

3.2 Gróðurfar

Náttúrustofa Austurlands gerði rannsókn á gróðurfari í tengslum við mat á umhverfisáhrifum Axarvegar (939), Hringvegar (1) í Skriðdal og Hringvegar (1) um Berufjarðarbotn. Í skýrslu Náttúrustofunnar¹⁷ segir að norðan leirunnar í botni fjarðarins sé graslendi, þar sem finna má tegundir eins og skriðlíngresi, túnvingull, sjávarfitjungur og lágafri. Norðan Berufjarðarár og út með firðinum norðanverðum sé aðallega ræktað land og graslendi. Hálfdeigja er víða auk þess sem finna má er lágvaxið birkikjarr ofan vegar. Í niðurstöðum skýrslunnar segir að af þeim veglínum um Berufjarðarbotn sem lagðar voru fram í matskýrslu hafi veglína Z „*langminnsta gróðurþekju og með tilliti til gróðurs verður hún að teljast vænlegasta leiðin*“.

3.3 Fuglar

Sumarið 2008 gerði Náttúrustofa Austurlands úttekt á fuglalífi í tengslum við umhverfismat Axarvegar (939), Hringvegar (1) í Skriðdal og Hringvegar (1) um Berufjarðarbotn. Í skýrslu Náttúrustofunnar¹⁸ kemur fram að í Berufirði voru skráðar alls 32 fuglategundir og var leira fyrir botni Berufjarðar talin sérstök vegna fjölda tegunda og einstaklinga. Þá er talsvert æðarvarp á utanverðri Staðareyri.

Í skýrslunni er eindregið mælt gegn veglínu Z „*einkum vegna svæðis inn af leiru í botni Berufjarðar sem myndi hafa neikvæð áhrif á fuglalíf á þeim slóðum. Hætt er við að áhrif þverunar með veglínu Z valdi því að afföll fugla aðallega umferðafarfugla og vaðfugla muni eiga sér stað þegar þeir færa sig af leirunni og út fyrir þverun, hvort sem vatnasskipti verði tryggð eða ekki. Vaðfuglar munu einnig laðast að þveruninni að hætti vaðfugla sem hvíla sig í grjóti meðan flæðir að. Þá munu þeir færa sig milli Berufjarðarbotnsleirunnar og leiru í Fossárvík með tilheyrandi yfirflugi. Afföll munu því verða miðað við óbreytt ástand*“.

Ennfremur segir að æðarvarpið muni skerðast með lagningu veglínu Z.

Í álitni Skipulagsstofnunar dags. 15. apríl 2011 kemur fram „*að áhrif á framkvæmdatíma verði verulega neikvæð á fugla og að framkvæmdum loknum hafi orðið bein skerðing á fæðusvæði fugla á leirunum og búsvæðum í fjörum*“.

Þá segir að hætta sé á afföllum umferðarfugla og vaðfugla verði að lagningu veglínu Z. Ennfremur segir í álitinu: „*Þá er ljóst að truflun verður frá umferð eftir nýjum vegi óháð veglínum og er því að framansögðu hætta á að vegur um botn Berufjarðar muni hafa neikvæð áhrif á fuglalíf svæðisins til frambúðar, burtséð frá veglínukosti og megi leiða líkum að því að fuglategundum og einstaklingum komi til með að fækka töluvert á svæðinu*“.

¹⁷ Erlín Emma Jóhannsdóttir, Gerður Guðmundsdóttir, Guðrún Áslaug Jónsdóttir, Halldór W. Stefánsson, Kristín Ágústsdóttir og Skarphéðinn G. Þórisson. Gróðurfar, fuglar, hreindýr og verndargildi á vegarstæðum yfir Öxi, í Skriðdal og um botn Berufjarðar. Neskaupsstaður: Náttúrustofa Austurlands, mars 2009.

¹⁸ Erlín Emma Jóhannsdóttir, Gerður Guðmundsdóttir, Guðrún Áslaug Jónsdóttir, Halldór W. Stefánsson, Kristín Ágústsdóttir og Skarphéðinn G. Þórisson. Gróðurfar, fuglar, hreindýr og verndargildi á vegarstæðum yfir Öxi, í Skriðdal og um botn Berufjarðar. Neskaupsstaður: Náttúrustofa Austurlands, mars 2009.

Í bréfi Vegagerðarinnar dags. 24. ágúst 2015¹⁹ kemur fram að „sé litið til rannsókna á leirunni í Berufjarðarbotni segir m.a. í matskýrslu Vegagerðarinnar að framkvæmdirnar munu hafa neikvæð áhrif á fugla, aðallega þó í botni Berufjarðar. Í botni Berufjarðar munu áhrif þeirra verða talsverð“. Þá segir kemur fram að „sé litið til hönnunar vegar samkvæmt leið Z og staðsetningu brúar má fastlega gera ráð fyrir að megin farvegur árinna verður meðfram suðurlandinu og meginhluti fínefnisins í framburði árinna mun leita út úr straumnum og falla til botns til hliðar þ.e. yfir alla leiruna norðan nýja farvegarins. Smá saman gæti leiran því breyst úr grófri og harðri sandleiru í mýkri leiru með sylti og leir í yfirborði. Lífmagn slíkrar leiru er að jafnaði meira en sand- eða skeraleiru og því ekki loku fyrri það skotið að vegþverunin gæti haft ákveðin jákvæð áhrif a.m.k. hvað varðar magn fæðu fyrir fugla“.

3.4 Vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru

Veiðimálastofnun kannaði vatnalíf í tengslum við umhverfismat Axarvegur (939), Hringvegur (1) í Skriðdal og Hringvegur (1) um Berufjarðarbotn. Í skýrslu Veiðimálastofnunar²⁰ kemur m.a. fram að fána vatnakerfanna sé fremur fábreytt og þéttleiki sé lítil. Berufjarðará er dæmigerð dragá, sem einkennist af miklum árstíðabundnum rennissveiflum. Hún rennur um blágrýtishluta Austurlands og er því talin fremur næringarefnasnauð. Berufjarðará er fiskgeng frá sjó um 3 km inn í land að Ástufossi á móts við býlið Melshorn. Einungis hefur fundist þar bleikja og er talið að það sé fyrst og fremst sjóbleikja. Í ljósi þess hversu takmarkaður hluti árinna er fiskgengur er verndargildi þess svæðis hátt sökum mikilvægis þess fyrir bleikjustofn árinna. Þá er neðsti hluti Berufjarðará mikilvægur sem hrygningarsvæði bleikju. Ennfremur segir í skýrslunni: „Veglína Z liggur þvert yfir fjörðinn, neðan óss Berufjarðará og mun ekki hafa marktæk neikvæð áhrif á vatnalífriki Berufjarðará að því tilskildu að tryggð verði full vatnsskipti um brúna.“

Náttúrustofa Austurlands og Náttúrustofa Vestfjarða könnuðu lífríki í fjöru og leiru í botni Berufjarðar í tengslum við ofangreint umhverfismat. Í framlagðri skýrslu²¹ kemur fram að leira í botni Berufjarðar sé fremur gróf og hörð sandleira með hugsanlegum ferskvatnsáhrifum. Að norðanverðu sé lífvana fjara efst en þangbelti komi neðar uns leira taki við. Í niðurstöðum kemur m.a. fram að tegundasamsetning sé nokkuð einkennandi fyrir leirur og fjörur, þó fremur fábreytt bæði hvað varðar tegundafjölda og lífmassa. Engar sjaldgæfar tegundir dýra eða þörungna fundust á svæðinu eða tegundir sem sérstök ástæða þykir að vernda sérstaklega. Ennfremur segir að „við lagningu veglínna Z er fjörðurinn þveraður og munu fjörur skerðast sem nemur vegarstæðinu sunnan og norðan fjarðar. Auk þess sem umhverfisaðstæður gætu breyst til hins verra fyrir lífríkið innan þverunarinnar ef ekki eru tryggð full vatnsskipti“.

¹⁹ Vegagerðin - Viðbrögð Vegagerðarinnar við umsögn Umhverfisstofnunar um leið Z um Berufjarðarbotn, umsögn frá 10.08.2015. Tölvupóstur frá Kristjáni Kristjánssyni.

²⁰ Benóný Jónsson og Karólína Einarsdóttir. Áhrif vegagerðar um Öxi og Berufjarðarbotn á vatnalíf. Veiðimálastofnun, nóvember 2008.

²¹ Erlín Emma Jóhannsdóttir, Cristian Gallo og Þorleifur Eiríksson. Lífríki í fjöru og leiru í Berufirði. Náttúrustofa Austurlands og Náttúrustofa Vestfjarða, febrúar 2009.

Í álitni Skipulagsstofnunar dags. 15. apríl 2011 kemur fram að veglína Z „*muni hafa bein, verulega neikvæð og óafturkræf áhrif á leirur og ekki sé unnt að draga úr þessum áhrifum með mótvægisáðgerðum*“. Í bréfi Vegagerðarinnar dags. 24. ágúst 2015²² kemur fram að „*allar veglínur Hringveggar um Berufjörð [sem lagðar voru fram í matsskýrslu] liggja úti í sjó á kafla og raski leirum. Veglína W snertir þær aðeins á mjög stuttum kafla en aðrar veglínur liggja um þær á 200-300 m kafla, nema veglína Q sem raskar leirunum á rúmlega 800 m löngum kafla*“. Þá segir „*að samfara leið Z myndu 1,5 % leirunnar skerðast. Slíka skerðingu lítur Skipulagsstofnun á sem verulega neikvæða en Vegagerðin metur hana óverulega*“.

3.6 Fornminjar

Fornleifastofnun Íslands sá um skráningu fornleifa í tengslum við umhverfismat Axarveggar (939), Hringveggar (1) í Skriðdal og Hringveggar (1) um Berufjarðarbotn og voru fornleifar skráðar innan skilgreinds rannsóknarsvæðis.

Í skýrslu Fornleifastofnunar Íslands kom fram að þrjár fornleifar (215:059 (garðlag), 215:014 (gata), 2015:054 (garðlag)) eru innan 100 m frá framkvæmdasvæði veglínu Z, þar af tvær hinar síðarnefndu í stórhættu. Af þeim tillögum sem lagðar voru fram í matsskýrslu Vegagerðarinnar er veglína Z talin hafa óveruleg áhrif á fornleifar.

3.7 Hljóðvist

Íbúðarhús í Berufirði eru þrjú og liggur núverandi veglína um Berufjarðarbotn í 75 m fjarlægð frá einu þeirra, og í um 120 og 130 m fjarlægð frá hinum tveimur. Þá liggur vegurinn í um 120 m fjarlægð frá íbúðarhúsi í Hvannabrekku. Í matsskýrslu Vegagerðarinnar frá mars 2011 segir að nokkur umferðarhávaði fylgi umferð um núverandi veg og draga muni úr umferðarhávaða vegna betri hæðar- og planlegu nýs vegar. Þá mun draga úr hávaða vegna meiri fjarlægðar frá vegi að íbúðarhúsum í Berufirði og Hvannabrekku.

Í matskýrslu kemur fram að umferð vinnuvéla við vega- og brúargerð muni fylgja hávaðamengun. Gera megi ráð fyrir að slík mengun verði mest á framkvæmdartíma.

4. Umhverfismat

Aðalskipulagsbreytingin fellur undir lög um umhverfismat áætlana nr. 105/2006 en þar segir í 1. grein: „*Markmið þessara laga er að stuðla að sjálfbærri þróun og draga úr neikvæðum umhverfisáhrifum og jafnframt stuðla að því að við áætlanagerð sé tekið tillit til umhverfissjónarmiða*.“ Fjallar umhverfismat vegna breytingarinnar um að greina frá áhrifum hennar í samanburði við þá stefnu sem mörkuð er í staðfestu aðalskipulagi sveitarfélagsins.

Með mati þessu er reynt að tryggja að ákvarðanatoka um þá þætti sem taldir eru hafa umtalsverð áhrif á umhverfi verði skýr og gagnsæ. Þannig má líta á að í matskýrslu sé að finna röksemdafærslu sveitarstjórnar um ákvarðanir og stefnumótun um veigamestu þætti skipulagsins.

²² Vegagerðin - Viðbrögð Vegagerðarinnar við umsögn Umhverfisstofnunar um leið Z um Berufjarðarbotn, umsögn frá 10.08.2015. Tölvupóstur frá Kristjáni Kristjánssyni.

4.1 Helstu leiðir við gerð umhverfismats

Sú aðferðafræði sem notuð verður við gerð umhverfismatsins er eftirfarandi:

- Umhverfisvísar eru valdir með hliðsjón af Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020, framlögðum skýrslum Vegagerðinnar varðandi uppbyggingu Hringvegjar um Berufjarðarbotn, og leiðbeiningum Skipulagsstofnunar.
- Farið verður yfir breytingar og þær metnar með tilliti til umhverfisvísanna.

4.2 Yfirlit yfir umfang og efni umhverfismatsins

Í umhverfismatinu verður gerð grein fyrir áhrifum breyttrar veglínu Hringvegjar um Berufjarðarbotn (sbr. lið 1.1). Áhrif breytinganna eru metin, rætt um mótvægisáðgerðir og áhrif núllkosta metin.

4.3 Umhverfisþættir og áhrif

Þeir umhverfisþættir sem liggja munu til grundvallar umhverfismati vegna breytingar á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020 byggja á eftirtöldum umhverfisþáttum sem lýst er í 3. kafla:

- Landslag.
- Gróðurfar.
- Fuglar.
- Vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru.
- Fornminjar.
- Hljóðvist.

4.4 Viðmið umhverfisáhrifa

Forsendur við mat á umhverfisáhrifum byggðu á eftirfarandi þáttum:

- Viðmiðum í íslenskum lögum og reglugerðum, stefnumörkun íslenskra stjórnvalda og skuldbindingu Íslands á alþjóðavísu.
- Greiningu sérfræðinga á einkennum og vægi áhrifa á einstaka umhverfisþætti á framkvæmdasvæði.
- Umsögnum og athugasemdum lögboðinna umsagnaraðila, hagsmunaaðila og almennings, sem liggja fyrir.

Við mat á umhverfisáhrifum var unnið eftir lögum nr. 105/2006 um umhverfismat áætlana. Ennfremur var stuðst við leiðbeiningar Skipulagsstofnunar um umhverfisskýrslu og um flokkun umhverfisþátta, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa.

4.5 Aðferð og framsetning

Umhverfismat þetta var unnið á þann hátt að gerðar voru venslatöflur, þar sem fram koma umhverfisþættir, möguleg áhrif á þá eru skilgreind og þeim gefin einkunn sbr. eftirfarandi:

+	Aðalskipulagsbreytingin hefur jákvæð áhrif á viðkomandi umhverfisþátt
0	Aðalskipulagsbreytingin hefur ekki teljandi áhrif á viðkomandi umhverfisþátt
-	Aðalskipulagsbreytingin hefur neikvæð áhrif á viðkomandi umhverfisþátt
?	Aðalskipulagsbreytingin hefur óljós áhrif á viðkomandi umhverfisþátt

Til að vega á móti þeim neikvæðu áhrifum, sem fyrirhuguð framkvæmd getur haft á umhverfisþætti getur komið til mótvægisáðgerða þar sem því verður við komið. Lagðar eru fram tillögur að mótvægisáðgerðum eftir að áhrif fyrirhugaðra framkvæmda hafa verið metin.

Í umhverfismati þessu er lega Hringvegur um Berufjarðarbotn skv. veglínu Z borin saman við núllkost sem er hér er sú veglína sem kemur fram í breytingu á aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020 sem staðfest var 5. febrúar 2014.

4.6 Mat á umhverfisáhrifum

Útfærsla nýrrar veglínu Hringvegur um Berufjarðarbotn liggur fyrir öllum meginatriðum af hálfu Vegagerðarinnar. Tafla 2 sýnir áhrif framkvæmdarinnar og tafla 3 núllkost.

Tafla 2. Helstu þættir sem kunna að verða fyrir áhrifum vegna lagningar nýrrar veglínu Hringvegur um Berufjarðarbotn (veglínu Z).

Umhverfisþættir	Áhrif	Vægi
Landslag	Framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á landslag, og sjónræn áhrif hennar munu verða mikil.	-
Gróðurfar	Framkvæmdin hefur óveruleg áhrif á gróðurfar.	0
Fuglar	Framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á fuglalíf á leiru í botni Berufjarðar og æðarvarp á Staðareyri.	-
Vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru	Framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru ef vatnsskipti eru ekki trygg.	- / ?
Fornminjar	Gera má ráð fyrir að framkvæmdin muni hafa óveruleg áhrif á fornminjar.	0 / -
Hljóðvist	Framkvæmdin mun draga úr hávaða fyrir íbúa í Berufirði og Hvannabrekku.	+

Tafla 3. Helstu þættir sem kunna að verða fyrir áhrifum vegna lagningar núllkosta sbr. breytingu á Aðalskipulagi Djúpavogshrepps 2008 - 2020.

Umhverfisþættir	Áhrif	Vægi
Landslag, jarðmyndanir og sjónræn áhrif	Framkvæmdin mun hafa töluverð áhrif á landslag, og sjónræn áhrif hennar munu verða töluverð.	-
Gróðurfar	Framkvæmdin hefur staðbundin neikvæð áhrif á gróðurfar og mun hafa nokkur áhrif á ræktarlönd í landi Hvannabrekku.	-
Fuglar	Framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á fuglalíf á leiru í botni Berufjarðar.	-
Vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru	Framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru.	-
Fornminjar	Gera má ráð fyrir að framkvæmdin muni hafa áhrif á fornminjar.	- / ?
Hljóðvist	Framkvæmdin mun draga úr hávaða fyrir íbúa í Berufirði og Hvannabrekku.	+

4.6.1 Niðurstaða

Ljóst er að óháð vali á nýrri veglínu Hringveggar um Berufjarðarbotn mun framkvæmdin hafa neikvæð áhrif á landslag, fugla og lífríki í fjöru og leiru. Með þeirri breytingu á aðalskipulagi sem hér er til umfjöllunar, þ.e. færslu veglínu Hringveggar utar í fjörðinn má ætla að ný veglína verði meira áberandi í landslaginu en áður og hafi því mun neikvæðari áhrif á ásýnd svæðisins en fyrri veglína. Sömuleiðis má víst telja að breytingin hafi neikvæðari áhrif á fuglalíf og lífríki í fjöru og leiru, jafnvel svo að ekki sé unnt að draga úr þeim með mótvægisáðgerðum, líkt og Skipulagsstofnun bendir á. Vegagerðin bendir þó á í bréfi dags. 24. ágúst 2015²³ að veglína Z geti mögulega haft jákvæð áhrif, t.d. fyrir fuglalíf, ef leiran í kjölfar framkvæmdanna, breytist í mjúka sandleiru sem almennt hefur meira lífmagn en sand- og skeraleira. Til að vinna gegn neikvæðum áhrifum nýrrar veglínu verður að leitast verið eftir að fella hana sem best að landi og að lögð verði áhersla á að skerða óraskað land sem minnst, sýna aðgæslu þar sem unnið er í grennd við Berufjarðará, fjöru og leiru og græða upp svæði sem raskast eftir því sem við á.

Áhrif breytinganna á fornminjar eru talin vera óveruleg en fornminjar munu verða mældar og skráðar. Sé hætta á að fornminjum verði raskað skal leita umsagnar Minjastofnunar Íslands sbr. ákvæði laga um menningarminjar nr. 80/2012.

Sé litið til gróðurfars má telja víst að þessi breyting á legu Hringveggar muni hafa jákvæð áhrif þar sem minna flatarmál gróins lands fer undir veginn. Þá má gera ráð fyrir að færsla veglínunnar dragi úr hávaða frá umferð fyrir íbúa í Berufirði og Hvannabrekku.

Sé litið til markmiða sveitarstjórnar Djúpavogshrepps um eflingu byggðar, atvinnu og öryggis er uppbygging Hringveggar um Berufjarðarbotn nauðsynleg til framtíðar litið.

²³ Vegagerðin - Viðbrögð Vegagerðarinnar við umsögn Umhverfisstofnunar um leið Z um Berufjarðarbotn, umsögn frá 10.08.2015. Tölvupóstur frá Kristjáni Kristjánssyni.

5. Greinargerð sveitarstjórnar skv. 9. gr. laga um umhverfismat áætlana nr. 105/2006.

6. Viðauki A – Grunnástand og viðmið

Grunnástand og viðmið til grundvallar mati á áhrifum áhrifaþátta á umhverfispætti.

Umhverfispáttur	Grunnástand - kafli í gr.gerð st.f. ASK - kafli í um.hv.skýrslu	Viðmið til grundvallar mati á áhrifum áhrifaþátta Mun áhrifaþáttur hafa áhrif á ...
Landslag og jarðmyndanir	2.1 og 2.4	Viðkvæm svæði?
	3.1	Svæði sem lúta verndun með einhverjum hætti? Sjónræn gæði?
Gróðurfar	1.6	Viðkvæm svæði?
	3.2	Svæði sem lúta verndun með einhverjum hætti? Stærð svæða? Mikilvægi svæða? Líffræðilegan fjölbreytileika? Votlendissvæði? Sjaldgæf vistkerfi, vistgerðir eða búsvæði? Válistategundir?
Fuglar	2.6.2	Sjaldgæfar tegundir?
	3.3	Válistategundir?
Hreindýr	2.6.4	Fjöldi dýra?
	3.4	Öryggi vegfarenda?
Vatnalíf og lífríki í fjöru og leiru	2.6.5	Líffræðilegan fjölbreytileika?
	3.5	Sjaldgæfar tegundir? Válistategundir?
Fornleifar	3.2	Fjöldi fornleifar?
	3.6	Mikilvægi svæða?
Hljóðvist	3.7	Hljóðvist?
		Ár og/eða læki?